

FEDERAȚIA RUSĂ ȘI CHINA: O SCURTĂ TRECERE ÎN REVISTĂ A ISTORICULUI RELAȚIILOR BILATERALE¹

Dorina Clichici*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Articolul urmărește o trecere în revistă a principalelor evenimente istorice ce au marcat relațiile dintre Federația Rusă și China de-a lungul timpului. Acești doi actori globali au trecut prin perioade de echilibru și colonizare, războaie civile și revoluții, relații de parteneriat și de confruntare, ce au culminat cu actualul parteneriat strategic considerat a fi una din cele mai intense forme de cooperare cunoscută vreodată în istoria relațiilor chino-ruse. Având în vedere acestea, cercetarea întreprinsă este susținută de o analiză calitativă, ce are la bază tratatele, acordurile și declarațiile bilaterale oficiale semnate de cele două state din 1689 până în prezent. Analiza a evidențiat rolul disputelor teritoriale și de frontieră existente între Federația Rusă și China, care au avut un impact negativ asupra relațiilor bilaterale. Finalizarea procesului de delimitare legală a frontierei chino-ruse pe întreaga lungime a acesteia, este declarată de autoritățile ruse a fi una din cele mai importante realizări ale politicii externe față de China. Demarcarea frontierei a eliminat amenințarea potențială a unui conflict teritorial și ultimul aspect de dispută dintre Federația Rusă și China.

Cuvinte-cheie: Federația Rusă, China, cooperare sino-rusă, dispute teritoriale și de frontieră

Clasificare JEL: F02, N40, N90

1. Inițierea procesului de demarcare a frontierei sino-ruse

Istoria relației Federației Ruse cu China este una lungă și complexă, aceasta putând fi considerată o „moștenire a geografiei” prin frontiera comună, cu o lungime actuală de 4300 de kilometri – cea mai lungă frontieră terestră existentă în lume între două țări. La aceasta se adaugă complementaritatea economiilor și ambițiile ambelor țări de a fi recunoscute în calitate de actori geopolitici globali. Fiind precedată de perioade de prietenie și tensiune în era sovietică, în era post-sovietică relația bilaterală Federația Rusă – China a cunoscut o evoluție și mai complexă, generată de realitatea economică și ideologia politică a acestor două țări. Istoria relațiilor sino-ruse datează încă din sec. al XIII-lea, fiind semnificativ afectată de-a lungul acesteia, de disputele teritoriale și de frontieră dintre aceste două state², precum și de conjunctura geopolitică mondială. Perioada de la prima stabilire a relațiilor sino-ruse până în 1917 a fost denumită de sinologii ruși „o evoluție de la echilibru la colonialism” (Lukin, 2013). Aceasta este urmată de etapa „războaielor civile și a revoluțiilor” (1917-1949). Relația celor doi actori a continuat cu etapa de prietenie (1949-1953), urmată de cea de confruntare (1953-sfârșitul anilor ‘80), de normalizare (1991-2001) și ulterior cea a unui *parteneriat*

¹ Articolul reprezintă contribuția autorului la studiul “*Rolul BRICS în redefinirea ordinii economice mondiale (II) – (temă multianuală)*”, coordonator Dr. Iulia Monica Oehler-Șincai, Institutul de Economie Mondială (IEM), Academia Română, București, noiembrie 2016.

* Autor de contact: Dr. Dorina Clichici, e-mail: dorina.clichici2@gmail.com

² Istoric linia de frontieră dintre Rusia și China trecea pe cursul fluviilor Argun, Amur și afluentul Ussuri, fiind supusă însă mai multor modificări de-a lungul timpului.

strategic, considerată una din cele mai intense cooperări cunoscute vreodată în istoria relației sino-ruse (2001-prezent).

Conform teoriilor privind conflictele internaționale proximitatea teritorială între două entități suverane constituie o sursă de tensiuni deoarece există o probabilitate sporită de revendicări teritoriale. Federația Rusă și China nu constituie excepție de la regulă. Încercările de a soluționa disputele de frontieră datează din 1689, cu semnarea *Tratatului de pace de la Nertchinsk* privind frontiera și comerțul³, tratat ce a încheiat războiul de la Albazinsk⁴. Tratatul a fost semnat ca urmare a asediului cetății ruse Albazin de către armata manciuriană în perioada 1685-1686, Rusia recunoscând drepturile Chinei asupra teritoriilor de pe malul stâng al fluviului Amur și regiunea Primorye (Vyshinsky & Lozovskiy, 1948) (Casetă 1). În baza tratatului granița sino-rusă a fost trasată pe malul drept al fluviului Argun și de-a lungul lanțului muntos Stanovoi spre coasta Mării Okhotsk (Yakovlev, 1958). Cu toate că a fost cedată Chinei regiunea fluviului Amur, acest tratat a fost considerat un mare succes diplomatic al guvernului rus, care la acel moment nu putea contesta aceste teritorii, atât din cauza insuficienței resurselor necesare în Siberia pentru a înainta pretenții privind acele teritorii, precum și din cauza aflării acestora la o distanță semnificativă de centrul țării. Între timp, tratatul a creat noi oportunități comerciale pentru negustorii ruși cu China.

La mijlocul secolului al XIX-lea China era slăbită de al Doilea Război al opiului⁵ și Rebeliunea Taiping⁶, fiind *forțată de Rusia să facă concesii teritoriale* în schimbul oferirii asistenței militare Imperiului Qing. Ca urmare au fost semnate două tratate interpretate în istoriografia chineză a fi inegale, prin care Rusia și-a anexat 165,9 kilometri pătrați ai regiunii Primorie, China rămânând fără acces la Marea Japoniei. În baza *Acordului de la Aigun*, din 16 mai 1858, părții ruse i-au revenit pământurile cedate prin Tratatul de la Nerchinsk. Potrivit acordului, Imperiului Rus îi revenea malul stâng al fluviului Amur de la fluviul Argun. Regiunea delimitată de afluentul Ussuri până la Oceanul Pacific încă rămânea în proprietatea comună a ambelor țări (identificarea liniei de frontieră fiind amânată pentru o perioadă nedeterminată de timp). Acordul de la Aigun, împreună cu *Tratatul de la Tianjin* din 1 iunie 1858 (care prevedea extinderea dreptului politic și comercial al Rusiei în China și determinarea liniei de frontieră încă nedelimitată până la acel moment), a fost completat de *Tratatul de la Beijing* din 2 noiembrie 1860, care a stabilit noua frontieră dintre Imperiul Rus și China Imperială. Prin acest tratat Rusia obținea regiunea Vladivostok (Ministerul Culturii al Federației Ruse, 2016).

³ Tratatul de la Nertchinsk a fost semnat de către Golovin F.A. (unul dintre cei mai apropiați asociați ai lui Petru I, ministrul de externe al Imperiului Rus) și Songgotu (ministru la curtea împăratului chinez Kangxi).

⁴ Război între Regatul Rus și Imperiul Qing ce a constat dintr-o serie de conflicte de frontieră din regiunea Amur, în perioada anilor 1649-1689.

⁵ Războaiele opiului - conflictele militare desfășurate pe teritoriul Chinei, în secolul al XIX-lea, între puterile occidentale (Marea Britanie și Franța) și dinastia Qing: Primul Război al opiului - 1839-1842; al Doilea Război al opiului - 1856-1860. Una dintre principalele cerințe ale țărilor occidentale era extinderea comerțului, în special cu opiu pe teritoriul Chinei.

⁶ Rebeliunea Taiping (1850-1864) - războiul țăranilor din China, împotriva dinastiei manciuriene Qing și colonizării Chinei de țările occidentale.

Caseta 1. Linia de frontieră dintre URSS și Manciuria, perioada 1689-1860

Sursa: United States Central Intelligence Agency. (1960) *Manchuria-U.S.S.R. boundary*. [Washington, D.C.: Central Intelligence Agency] [Map] Retrieved from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/2007627809/>.

Până în 1931, pe fluviile de frontieră Argun, Amur și afluentul Ussuri funcționa un regim liber de navigare, iar multiplele insule de pe aceste fluviu, de facto nelocuite, se aflau în proprietate comună sino-rusă. Odată cu inițierea agresiunii imperiului nipon asupra Chinei și crearea statului marionetă Manchukuo, în 1932, URSS, în scopul contracarării amenințării asupra securității Siberiei din partea Japoniei, a instituit controlul asupra fluviului Amur și a afluentului Ussuri, frontiera ruso-chineză fiind iarăși modificată. În acel moment, acțiunea de autoapărare nu a stârnit pretenții asupra liniei de frontieră din partea Chinei sau Japoniei. În această formă frontiera a rămas până la crearea Republicii Populare Chineze (RPC) în 1949.

2. Relațiile sino-ruse „de la prietenie la confruntare”

Odată cu proclamarea RPC, la 2 octombrie 1949, a început etapa de prietenie dintre URSS și RPC (URSS fiind primul stat care a recunoscut suveranitatea RPC), constituind baza stabilirii relației diplomatice dintre aceste două țări (RIA Novosti, 2014). În acel moment, ideologia comună a liderilor acestor state (Secretarul General al Comitetului Central al Partidului Comunist al URSS - I. V. Stalin și Primul Președinte al Partidului Comunist Chinez - Mao Zedong), coroborată cu formarea unui front unic de luptă contra puterilor anglosaxone au condus la semnarea, la Moscova, în data de 14 februarie 1950, a *Tratatului chino-sovietic de prietenie, alianță și asistență mutuală*. Tratatul a consolidat legăturile de

prietenie între poporul sovietic și cel chinez, frontiera dintre acestea fiind declarată una de bună vecinătate. Acesta prevedea dezvoltarea globală și consolidarea legăturilor economice și de altă natură între cele două țări, în conformitate cu principiile egalității, a intereselor reciproce, dar și cu respectarea suveranității și neimixtunii în treburile interne. Acordul a subliniat faptul că, în cazul în care una dintre părțile contractante este atacată de Japonia sau aliații acesteia și se va afla, prin urmare, în situație de război, cealaltă parte va acorda imediat asistență militară sau de altă natură. Articolul 4 din tratat menționa că părțile contractante se vor consulta reciproc cu privire la toate aspectele internaționale importante, care afectează interesele comune ale Uniunii Sovietice și Chinei, fiind ghidate de interesul întăririi păcii și securității globale. În următorul deceniu, cooperarea bilaterală a fost formalizată printr-o serie de acorduri importante, inclusiv privind oferirea asistenței de către URSS pentru construcția și reconstrucția în RPC a 156 de mari întreprinderi industriale, privind retragerea trupelor sovietice din Port Arthur, dar și privind împrumutul acordat RPC în valoare de 300 de milioane dolari SUA.

La începutul anilor '60 (după moartea lui Stalin I.V.), pe măsura sporirii tensiunilor în relațiile sino-ruse, apărute ca urmare a politicii Primului Secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al URSS, Hrușciov N.S., controlul exclusiv al URSS asupra fluviilor de frontieră a devenit principala sursă a disputelor și conflictelor dintre URSS și RPC. În 1964, s-a ivit problema insulelor disputate de pe fluviul Amur (Tarabarov, Bolishoy Ussuriysk) și insula Bolishoy de pe fluviul Argun, când a fost elaborat un nou proiect de acord privind frontiera, documentul însă nefiind semnat din cauza dezacordurilor între părți. China insistă asupra recunoașterii de către URSS a existenței teritoriilor contestate, iar URSS își dorea recunoașterea status-quo-ului acestor insule. În anul 1969, au avut loc o serie de conflicte armate de-a lungul frontierei sino-sovietice, cea mai gravă ciocnire fiind conflictul militar pe insula Damanski, care conform dreptului internațional era situată pe partea chineză a afluentului Ussuri și care în urma prăbușirii URSS, a fost cedată Chinei. Ca urmare, au fost inițiate noi tratative, în cadrul cărora China insistă asupra faptului că Acordul de la Aigun și Tratatul de la Beijing sunt inechitabile și de aceea ilegale, poziție care priva aceste tratative de cadrul legal și a condus la blocarea acestor negocieri.

3. Etapa normalizării relațiilor sino-sovietice și inițierea parteneriatului strategic

Abia în anii 1987-1991, Secretarul Comitetului Central al Partidului Comunist al URSS, Gorbaciov M. S., a inițiat tratativele privind soluționarea disputelor aferente frontierei de est sino-ruse⁷, venind cu propunerea de a o trasa pe cursul principal al fluviilor de frontieră (Argun, Amur și Ussuri), conform dreptului internațional. Aceste tratative au condus la semnarea, la 16 mai 1991, a *Acordului între URSS și RPC privind frontiera de stat sino-*

⁷ Vizita oficială în China, în mai 1989, a Președintelui Sovietului Suprem al URSS, Gorbaciov M.S., a marcat normalizarea relațiilor interstatale sino-sovietice.

*sovietică pe partea sa estică*⁸, potrivit căruia frontiera era stabilită pe cursul principal al fluviului Amur, în baza căruia un șir de insule ce aparțineau URSS până atunci au fost transferate Chinei. În conformitate cu acest acord, în baza prevederilor dreptului internațional, a fost determinată linia de frontieră sino-rusă pe o distanță de aproape 90% din totalul graniței, ceea ce a constituit o realizare importantă pentru dezvoltarea ulterioară a relațiilor bilaterale dintre aceste două țări. Însă părțile au decis să scoată din ordinea de zi a acordului pentru o perioadă nedeterminată de timp câteva teritorii considerate disputate de pe fluviul Amur (insula Tarabarov și Bolishoi Ussuriisky) și insula Bolishoy de pe fluviul Argun. Prin acest Acord, Gorbaciov M.S. a contribuit la normalizarea relațiilor interstatale sino-sovietice și la inițierea soluționării problemei de frontieră, declanșată de Hrușciiov (Casetă 2).

Urmare a acestui eveniment, Federația Rusă și China au încheiat acorduri în domeniul stabilirii și organizării mecanismului de reuniuni periodice ale șefilor de guvern, protecției proprietății intelectuale, evitării dublei impozitări și evitării evaziunii fiscale, promovării și protecției investițiilor etc. A fost semnată *Declarația comună privind principiile relațiilor dintre China și Federația Rusă*, la 18 decembrie 1992 (în cadrul primei vizite oficiale a președintelui Federației Ruse, Boris Elțin, în China) (People's Daily, 2016). La 25 aprilie 1996, în cadrul vizitei oficiale a președintelui Federației Ruse, Boris Elțin, în China, a fost semnată *Declarația comună sino-rusă* (Russian.China.Org.Cn, 2016), ce a constituit primul act oficial ce a proclamat „parteneriatul egal și de încredere dintre Federația Rusă și China în vederea unei cooperări strategice în sec. 21”.

Respectând principiile dreptului internațional, la sfârșitul anilor '90, părțile susțineau ideea unor relații interstatale de tip nou, pe termen lung, ce nu erau îndreptate împotriva unor țări terțe, declarație ce constituia o experiență importantă pentru stabilirea unei noi ordini mondiale. În cadrul vizitei oficiale a președintelui chinez, Jiang Zemin, la Moscova, în aprilie 1997, a fost semnată *Declarația comună sino-rusă cu privire la formarea unei lumi multipolare și formarea unei noi ordini mondiale*. Părțile au decis privind instituirea oficială a Comitetului sino-rus al prieteniei, păcii și dezvoltării. Iar, la 24 aprilie, la Kremlin, liderii din China, Federația Rusă, Kazakhstan, Kârgâzstan și Tadjikistan au semnat un *Acordul privind reducerea mutuală a forțelor armate în zona de frontieră*.

La 16 iulie 2001, a fost semnat *Tratatul de bună vecinătate, prietenie și cooperare între Federația Rusă și Republica Populară Chineză* (tratatul a fost semnat de președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, și Președintele RPC, Jiang Jeming, la Moscova), care stabilește principiile de bază ale relațiilor sino-ruse și identifică ariile majore de cooperare bilaterală.

Relațiile bilaterale dintre acești doi actori geopolitici au cunoscut o dezvoltare vertiginoasă în perioada post-sovietică. Totuși, scoaterea din ordinea de zi a Acordului între URSS și RPC privind frontiera de stat sino-sovietică pe partea sa estică, pentru o perioadă nedeterminată de timp, a teritoriilor considerate disputate de pe fluviul Amur (insula Tarabarov, Bolishoy Ussuriysk și Bolishoy de pe fluviul Argun), a constituit pe toată această

⁸ Acordul a fost semnat în timpul vizitei la Moscova a Secretarului General al PC al Chinei, Jiang Zemin. În momentul în care acordul a fost ratificat, URSS nu mai exista, parte a acordului devenind Federația Rusă.

perioadă o barieră pentru desfășurarea la nivelul scontat a relațiilor sino-ruse. Afilieră statală a insulelor de pe fluviul Amur a fost nedeterminată mai mult de 40 ani. China a continuat să considere aceste insule teritorii disputate.

Astfel, în vederea soluționării definitive a disputelor teritoriale și de frontieră, la 14 octombrie 2004, Federația Rusă și China au convenit să semneze *Acordul adițional privind frontiera de stat sino-rusă*⁹, care prevedea transmiterea către China a 337 kilometri pătrați (insula Tarabarov, jumătate din insula Bolishoy Ussuriysk de pe fluviul Amur și o parte a insulei Bolishoy de pe fluviul Argun). Prin acest acord, a fost încheiat procesul de stabilire și delimitare legală a întregii frontiere sino-ruse, pe o lungime de 4300 de kilometri. În conformitate cu acordul interguvernamental, insula Tarabarov a devenit Inlundao și insula Bolishoy Ussuriysk a fost împărțită în două părți: partea de vest detașată sub jurisdicția Chinei numită Heysyatszydao, iar partea de est este atribuită Federației Ruse. Acordul a pus capăt disputei teritoriale existente între Federația Rusă și China, iar problemei de frontieră, moștenită istoric de cele două țări, i-a fost găsită soluția. Transmiterea oficială a insulelor a avut loc abia la 1 decembrie 2009, când a avut loc ceremonia oficială de transmitere a notelor de consemnare a finalizării demarcării frontierei sino-ruse pe toată lungimea sa. În anul 2009, părțile participante la Acordul din 2004, au declarat că acesta constituie un exemplu de soluționare neconflictuală a disputelor de frontieră pentru comunitatea internațională (Politforums, 2009).

Transferul insulelor a provocat *părerii împărțite* în Federația Rusă. Susținătorii acestui acord consideră că unul din cele mai importante rezultate pozitive ale acestuia constituie îmbunătățirea relațiilor cu China și eliminarea unui potențial pericol de conflict teritorial. Pe de altă parte, o serie de politicieni ai Partidului Comunist al Federației Ruse consideră transferul teritoriilor ruse un semn al slăbirii pozițiilor Federației Ruse, argumentând prin poziția strategică a insulelor și a resurselor naturale existente în zonă (REGNUM, 2004).

Președintele Vladimir Putin a recunoscut soluționarea disputei transfrontaliere cu China, care datează încă din anul 1960, ca fiind una din cele mai importante realizări ale politicii externe ale Federației Ruse față de China. Importanța acordului a fost menționată și de guvernatorul Regiunii Chita, Geniatulin R., care a susținut că reticența în chestiunile privind teritoriile disputate poate fi o piedică în relațiile bilaterale, iar eliminarea pretențiilor teritoriale va servi drept bază solidă pentru cooperarea ulterioară (REGNUM, 2005a). Iar Președinte Comitetului sino-rus de prietenie, pace și dezvoltare din partea Federației Ruse, Drachevsky L., a declarat că transmiterea insulelor va elimina ultimul aspect de dispută, care influența negativ relațiile dintre Rusia și China (REGNUM, 2005b). Potrivit președintelui adjunct al comitetului Dumei de Stat a Federației Ruse privind afacerile internaționale, Narochnitskaya N., teritoriile concesionate sunt foarte mici, iar importanța relațiilor strategice cu China este evidentă. Președintele Comitetului Dumei de Stat a Federației Ruse privind afacerile internaționale, Kosaciov K., a menționat că semnarea acordului a avut două opțiuni:

⁹ Acordul adițional privind frontiera de stat sino-rusă a fost ratificat la 20 mai 2005 de către Duma de Stat a Federației Ruse, iar la 1 decembrie 2009, a avut loc ceremonia oficială de transmitere a notelor de consemnare a finalizării demarcării frontierei sino-ruse pe toată lungimea sa.

solicitarea de către Federația Rusă a teritoriilor disputate sau de a menține situația neschimbată în condițiile lipsei perspectivelor de înțelegere în viitorul apropiat (situație care, în opinia lui, este extrem de periculoasă pentru Federația Rusă, generând riscul unui conflict). Ministrul rus de externe, Lavrov S., a declarat că nu este vorba despre concesii teritoriale, ci atât legal, cât și conform dreptului internațional, insulele nu aparțineau nici uneia dintre părți, iar la momentul încheierii acordului din 1991 privind frontiera dintre URSS și China, afilierea celor trei insule la fel nu a fost determinată (Interfax, 2008).

4. Cadrul actual al relațiilor Federației Ruse cu China

În prezent, relația Federației Ruse cu China are la bază un cadru legal solid ce reflectă legăturile economice ale acestor țări (NATO Parliamentary Assembly, 2008). Acest cadru include acorduri interguvernamentale în domenii precum: comerț și cooperare economică, încurajarea investițiilor și protecția reciprocă a investițiilor, cooperarea în știință și tehnologie, evitarea dublei impozitări și prevenirea evaziunii fiscale, inițiative comune privind protecția proprietății intelectuale etc.

La 22 martie 2013, în cadrul vizitei oficiale a președintelui chinez, Xi Jinping, la Moscova, a fost semnată *Declarația comună a Federației Ruse și Chinei cu privire la cooperarea reciproc avantajoasă și aprofundarea relațiilor parteneriatului cuprinzător și a cooperării strategice* (Ministerul de Externe al Federației Ruse, 2016). În declarație se menționează că provocarea strategică cu care se confruntă cele două state, este transpunerea nivelului atins al relațiilor politice în rezultate practice ale cooperării în domeniul economic, umanitar și de altă natură. În acest scop, părțile au adoptat *Planul de acțiune pentru punerea în aplicare a prevederilor Tratatului de bună vecinătate, prietenie și cooperare între Federația Rusă și Republica Populară Chineză (2013-2016)*. Părțile au stabilit în calitate de prioritate sporirea echilibrată a caracteristicilor calitative și cantitative ale cooperării economice; atingerea unui volum al schimburilor comerciale bilaterale, până în 2015, la nivelul de 100 miliarde dolari SUA, iar în 2020 - 200 de miliarde de dolari SUA, precum și diversificarea structurii schimburilor comerciale.

Anul 2016 marchează 20 de ani de la proclamarea de către Federația Rusă și China a cursului pentru dezvoltarea relațiilor de parteneriat egal și de încredere, care vizează cooperarea strategică în secolul XXI, de la semnarea Declarației comune privind principiile directe ale relațiilor dintre China și Federația Rusă din 25 aprilie 1996, precum și 15 ani de la semnarea Tratatului de bună vecinătate, prietenie și cooperare între Federația Rusă și Republica Populară Chineză, din 16 iulie 2001 (Caseta 2). Având la bază principiile și normele dreptului internațional, Tratatul a devenit un temelie juridic internațional pentru relațiile sino-ruse moderne. Acest tratat „reflectă pe deplin tradițiile istorice profunde de bună vecinătate și prietenie între aceste două popoare, precum și politica externă orientată spre pace” se menționează în *Declarația comună a Federației Ruse și Republicii Populare Chineze* (Declarație), semnată la Beijing în cadrul vizitei oficiale a Președintelui rus, Vladimir Putin, la invitația Președintelui Republicii Populare Chineze, Xi Jinping, la 25 iunie 2016 (KREMLIN.RU, 2016). Cei 15 ani de la semnarea Tratatului au fost marcați de dezvoltarea

dinamică a întregului complex de relații ruso-chineze, care au atins cel mai înalt nivel de cooperare din istorie. Cursul spre dezvoltarea relațiilor bilaterale a devenit o *prioritate-cheie* în politica externă a ambelor țări.

În prezent, *scopurile economice comune ale acestor două state*, stabilite la 25 iunie 2016, sunt: asigurarea unei dezvoltări stabile și dinamice a schimburilor comerciale bilaterale și îmbunătățirea treptată a structurii acestora, creșterea volumului schimburilor comerciale bilaterale la 200 miliarde de dolari SUA, până în 2020, sporirea volumului investițiilor bilaterale și dezvoltării formelor inovatoare de cooperare.

Purtătorul de cuvânt al Congresului Național al Poporului din China, Fu Ying, a reiterat, afirmând că: „Relațiile cu Rusia sunt la cel mai înalt nivel de dezvoltare în istoria relațiilor noastre bilaterale. Factorii externi nu vor avea nici un impact asupra lor, acestea vor continua să se dezvolte într-un mod sănătos, deoarece corespund intereselor celor două țări” (Sputnik News, 2016). Cei doi parteneri recunosc importanța majoră a punerii în aplicare a Acordului ruso-chinez privind cooperarea în construcția Uniunii Economice Eurasiatice (UEE)¹⁰ și centura economică a Drumului Mătăsii, ce a fost stabilită în Declarația comună din 8 mai 2015. Federația Rusă și China *favorizează crearea unui parteneriat eurasiatic cuprinzător*, bazat pe principii de deschidere, transparență și de interes reciproc, inclusiv posibila implicare a țărilor-membre ale UEE, Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS)¹¹ și ASEAN¹² în acest proces. În acest sens, șefii de stat au însărcinat guvernele celor două țări să acționeze pe direcția autorităților competente și să propună măsuri pentru punerea în aplicare a acestei inițiative, în scopul de a promova aprofundarea proceselor de integrare în regiune.

Atât Moscova, cât și Beijingul declară că relațiile sino-ruse sunt construite pe o bază neideologizată, pe egalitate și încredere reciprocă, pe recunoaștere a integrității teritoriale și a respectului reciproc față de interesele unei alteia, pe respectul dreptului suveran de a alege sistemul social și calea de dezvoltare, pe neamestecul în treburile interne, pe sprijin reciproc cu privire la aspectele cheie ale suveranității, securității și dezvoltării, avantajului reciproc, cooperarea cuprinzătoare, pe non-confruntare. Conform Declarației aceste relații nu poartă un caracter de alianță și nu sunt îndreptate împotriva unor țări terțe. Iar caracterul strategic al politicii externe de cooperare ruso-chineză a devenit un factor important al relațiilor internaționale, contribuind la formarea unei ordini mondiale multipolare echitabile și raționale și la democratizarea relațiilor internaționale. Atât Moscova cât și Beijingul constată

¹⁰ Tratatul care prevede constituirea Uniunii Economice Eurasiatice (UEE) a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2015. Noua organizație internațională include Rusia, Armenia, Belarus și Kazahstan, Republica Kirgîzstan. Organizația a adoptat principiul liberei circulații a mărfurilor, serviciilor, capitalului și forței de muncă, o politică coordonată, coerentă și unitară în sectoarele definite prin tratat și acordurile internaționale în cadrul Uniunii.

¹¹ Organizația de Cooperare Shanghai (OCS) - o organizație internațională fondată în 2001 de către liderii din China, Rusia, Kazahstan, Tadjikistan, Kîrgîzstan și Uzbekistan. Recent au fost acceptate India și Pakistan. Principalele obiective ale organizației au fost declarate a fi consolidarea securității și a stabilității pe o arie largă, care unește statele membre, lupta împotriva terorismului, separatismului, extremismului, traficului de droguri, dezvoltarea cooperării economice, parteneriatului energetic, cooperării științifice și culturale.

¹² Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN) (Association of South East Asian Nations) – este o organizație interguvernamentală regională politică, economică și culturală constituită din 10 țări situate în Asia de Sud-Est. ASEAN a fost instituită pe 8 august 1967 în Bangkok, prin semnarea "Declarației ASEAN", cunoscută sub denumirea de "Declarația de la Bangkok".

importanța cooperării în cadrul grupului BRICS, bazată pe principii de deschidere, solidaritate, egalitate, înțelegere reciprocă, incluziune și avantajul reciproc. Conform Declarației comune a Federației Ruse și Republicii Populare Chineze, BRICS și-a consolidat poziția în calitate de factor de influență în politica și economia mondială, mecanism important de reacție la provocările și amenințările la adresa păcii și securității, instrument pentru construirea cooperării în abordarea problemelor financiare și economice, pentru promovarea dezvoltării durabile, abordarea aspectelor legate de eradicarea sărăciei, inegalității și șomajului.

5. Concluzii

Disputele teritoriale și de frontieră au umbrit întregul parcurs al relațiilor sino-ruse. Tensiunile s-au mai atenuat în anii 80, prin eforturile lui Mihail Gorbaciov, ce a pus bazele normalizării relațiilor bilaterale, iar președintele Vladimir Putin avea să fie cel care, prin „mici concesii” teritoriale, teoretic a pus capăt acestor dispute. Rusia încă deține mari suprafețe terestre care au aparținut Imperiului Chinez, cedate prin acordurile considerate inegale, de la Aigun și Beijing, care ar putea provoca potențiale revendicări. Acordul adițional privind frontiera de stat sino-rusă, semnat în 2004, care prevede transmiterea către China a 337 kilometri pătrați, a constituit în opinia autorităților ruse un pas important în consolidarea parteneriatului strategic stabilit între aceste două state. Acesta nu este lipsit însă de critici ce se referă la slăbirea poziției Rusiei față de China, critici argumentate prin poziția strategică a insulelor cedate și a resurselor naturale existente în zonă.

În prezent cursul spre dezvoltarea relațiilor bilaterale a devenit o *prioritate-cheie* în politica externă a ambelor țări. *Scopurile economice comune ale acestor două state*, stabilite la 25 iunie 2016 în *Declarația comună a Federației Ruse și Republicii Populare Chineze*, sunt: asigurarea unei dezvoltări stabile și dinamice a schimburilor comerciale bilaterale și îmbunătățirea treptată a structurii acestora, creșterea volumului schimburilor comerciale bilaterale la 200 miliarde de dolari SUA, până în 2020, sporirea volumului investițiilor bilaterale și dezvoltării formelor inovatoare de cooperare.

Cei doi parteneri recunosc importanța majoră a punerii în aplicare a Acordului ruso-chinez privind cooperarea în construcția Uniunii Economice Eurasiatice și centura economică a Drumului Mătăsii. Federația Rusă și China *favorizează crearea unui parteneriat eurasiatic cuprinzător*, bazat pe principii de deschidere, transparență și de interes reciproc, inclusiv posibila implicare a țărilor-membre ale UEE, Organizației de Cooperare de la Shanghai și ASEAN în acest proces. Atât Moscova cât și Beijingul constată importanța cooperării în cadrul grupului BRICS. Provocarea strategică cu care se confruntă Rusia și China în prezent, rămâne a fi transpunerea nivelului atins al relațiilor politice în rezultate practice ale cooperării în domeniul economic, umanitar și de altă natură, aceste domenii de cooperare având încă un nivel redus de intensitate în mare parte datorită lipsei încrederii și deficiențelor de comunicare existente între mediile private ale acestor două state.

Caseta 2. Cele mai importante acorduri și evenimente ale relațiilor sino-ruse, începând cu 1689 până în prezent

Acorduri și evenimente	Data adoptării/petrecerii evenimentului	Descriere
Tratatul de la Nerchinsk privind frontiera și comerțul	1689	Tratatul a semnat finalizarea conflictului militar sino-rus din anii 1682-1689. La Nerchinsk, Rusia a recunoscut drepturile Chinei asupra pământurilor de pe malul stâng al fluviului Amur și regiunea Primorye.
Acordul de la Aigun	16 mai 1858	Prin Acord părții ruse i-au revenit pământurile cedate prin Tratatul de la Nerchinsk. Potrivit acordului, Imperiului Rus îi revenea malul stâng al fluviului Amur de la fluviul Argun. Regiunea delimitată de afluentul Ussuri până la Oceanul Pacific încă rămânea în proprietatea comună a ambelor țări (identificarea liniei de frontieră fiind amânată pentru o perioadă nedeterminată de timp).
Tratatul de la Tianjin	1 iunie 1858	Prevedea extinderea dreptului politic și comercial al Rusiei în China și inițierea procesului de delimitare a liniei de frontieră încă neclarificată până la acel moment.
Tratatul de la Beijing	2 noiembrie 1860	A stabilit noua frontieră dintre Imperiul Rus și China Imperială. La mijlocul secolului al XIX-lea Rusia și-a anexat 165,9 kilometri pătrați ai regiunii Primorie, China rămânând fără acces la Marea Japoniei.
Proclamarea și recunoașterea RPC de către URSS	2 octombrie 1949	Odată cu proclamarea RPC, a început etapa de prietenie dintre URSS și RPC, constituind baza stabilirii relației diplomatice dintre aceste două țări.
Tratatul chino-sovietic de prietenie, alianță și asistență mutuală	14 februarie 1950	Formarea unui front unic sino-rus de luptă contra puterilor anglosaxone au condus la semnarea acestui acord, între Secretarul General al CC al PCUS al URSS, Stalin I. V., și Primul Președinte al Partidului Comunist Chinez, Mao Zedong.
Exacerbarea divergențelor dintre abordările conducerii ambelor țări privind problemele majore ale politicii interne și internaționale	1956-1961	Din anul 1956, luptele polemice dintre cele două partide comuniste, apărute ca urmare a politicii Primului Secretar al CC al PCUS al URSS, Hrușciiov N.S., și controlul exclusiv al URSS asupra fluviilor de frontieră a devenit sursă a disputelor și conflictelor dintre URSS și RPC. Începând din 1961, comuniștii chinezi în mod oficial au denunțat „Grupul revizionist trădător al conducerii sovietice”.

Încetarea oricăror contacte dintre liderii celor două țări (din noiembrie 1964)	1964	Negocierile dintre delegațiile guvernamentale ale URSS și RPC pentru a delimita granița sino-rusă, desfășurate în 1964 nu au condus la rezultate pozitive.
Conflictul militar de pe insula Damanskii	1969	Considerat un conflict iscat între două mari puteri ale socialismului mondial influențate de contradicții interne și ambițiile liderilor lor. Conform dreptului internațional insula era situată pe partea chineză a afluentului Ussuri, URSS însă, în acel moment, se ghida de tratatul de la Beijing. În urma prăbușirii URSS, insula a fost cedată Chinei.
Inițierea mecanismului de negocieri de frontieră (care a durat până la sfârșitul anilor 1970), ca urmare a politicii Primului Secretar al CC al PCUS al URSS, Brejnev L.I.	1969-1982	În 1969, Alexei Kosâghin, primul-ministru al URSS, și Yhou Enlai, primul ministru chinez, au căzut de acord să păstreze frontiera sino-rusă nemodificată. La începutul anilor 1980, Uniunea Sovietică a decis să încerce să îmbunătățească relațiile cu China. Din 1982, a fost inițiat un mecanism de consultări politice la nivel de miniștri adjuncți de externe.
Acordul interguvernamental privind cooperarea economică	1984	În februarie 1981, Leonid Brejnev a propus normalizarea relațiilor sino-sovietice. Consultările miniștrilor adjuncți de externe au dat roade abia în 1984, când a fost semnat Acordul interguvernamental privind cooperarea economică.
Inițierea normalizării relațiilor interstatale sino-sovietice	1989	Vizita oficială a președintelui Sovietului Suprem al URSS, secretar general al Comitetului Central al PCUS, Mihail Gorbaciov în China, în mai 1989, a marcat normalizarea relațiilor interstatale sino-sovietice.
Acordul între URSS și RPC privind frontiera de stat sino-sovietică pe partea sa estică	16 mai 1991	Acordul a fost semnat de către miniștrii de externe ai URSS și Chinei, în timpul vizitei oficiale, la Moscova, a secretarului general al Comitetului Central al PCC al RPC, Jiang Zemin. Potrivit acordului, frontiera era stabilită pe cursul principal al fluviului Amur, în baza căruia un șir de insule ce aparțineau până atunci URSS, au fost transferate Chinei.
Destrămarea guvernului URSS	26 decembrie 1991	Recunoașterea Federației Ruse de către China, în calitate de succesoare a drepturilor și obligațiilor internaționale ale fostei URSS.

Declarația comună sino-rusă	25 aprilie 1996	Declarația a constituit primul act oficial ce a proclamat parteneriatul egal și de încredere dintre Federația Rusă și China „în vederea unei cooperări strategice în sec. 21”.
		Părțile au confirmat angajamentul lor față de principiile consacrate în Declarația comună privind principiile relațiilor dintre China și Federația Rusă, semnată la 18 decembrie 1992 și în Declarația comună sino-rusă, semnată la 3 septembrie 1994.
Declarația comună sino-rusă cu privire la formarea unei lumi multipolare și formarea unei noi ordini mondiale	23 aprilie 1997	În cadrul declarației s-a menționat că părțile, „respectând cu strictețe principiile dreptului internațional, susțin pe termen lung relațiile interstatale de tip nou, ce nu sunt îndreptate împotriva unor țări terțe, care este o experiență importantă pentru stabilirea unei noi ordini mondiale”. Părțile au decis privind instituirea oficială a Comitetului sino-rus al prieteniei, păcii și dezvoltării.
Tratat de bună vecinătate, prietenie și cooperare între Federația Rusă și Republica Populară Chineză	16 iulie 2001	Tratatul a fost semnat de președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, și Președintele RPC, Jiang Jeming, la Moscova. Acest act stabilește principiile de bază ale relațiilor sino-ruse și identifică ariile majore de cooperare bilaterală.
Acordul adițional privind frontiera de stat sino-rusă	14 octombrie 2004	Acordul prevedea transmiterea de către Federația Rusă către China a 337 kilometri pătrați din teritoriile disputate de la frontiera sino-rusă (insula Tarabarov, o parte din insula Bolishoy Ussuriysk de pe fluviul Amur și o parte a insulei Bolishoy de pe fluviul Argun).
Finalizarea demarcării frontierei sino-ruse pe toată lungimea sa	1 decembrie 2009	Transmiterea oficială a insulelor disputate (insula Tarabarov, o parte din insula Bolishoy Ussuriysk de pe fluviul Amur și o parte a insulei Bolishoy de pe fluviul Argun) Chinei în cadrul ceremoniei oficiale de transmitere a notelor de consemnare a finalizării demarcării frontierei sino-ruse pe toată lungimea sa.
Declarație comună a federației ruse și Chinei cu privire la cooperarea reciproc avantajoasă și aprofundarea relațiilor parteneriatului cuprinzător și a cooperării strategice	22 martie 2013	În declarație se menționează că „provocarea strategică cu care se confruntă Rusia și China, este transpunerea nivelului atins al relațiilor politice în rezultate practice ale cooperării în domeniul economic, umanitar și de altă natură”.

**Declarația comună a
Federației Ruse și
Republicii Populare
Chineze**

25 iunie 2016

Conform Declarației, „relațiile dintre Rusia și China sunt construite pe o bază neideologizată, pe egalitate și încredere reciprocă, pe recunoaștere a integrității teritoriale și a respectului reciproc față de interesele unei alteia, pe respectul dreptului suveran de a alege sistemul social și calea de dezvoltare, pe neamestecul în treburile interne, pe sprijin reciproc cu privire la aspectele cheie ale suveranității, securității și dezvoltării, avantajului reciproc, cooperarea cuprinzătoare, pe non-confruntare. Aceste relații nu poartă un caracter de alianță și nu sunt îndreptate împotriva unor țări terțe”.

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor Ministerului de Externe al Federației Ruse (2016); Ministerul Culturii al Federației Ruse (2016); Vyshinsky A., Lozovskiy S./Вышинский А. Я., Лозовский С. А. (1948). Дипломатический словарь/ Dicționar Diplomatic. М.: Государственное издательство политической литературы; Lukin A. /Лукин А. (2013). Россия и Китай: четыре века взаимодействия. История, современное состояние и перспективы развития российско-китайских отношений/Rusia și China: patru secole de interacțiune. Istoria, starea actuală și perspectivele de dezvoltare a relațiilor ruso-chineze. М.: «Весь Мир».

Referințe bibliografice:

European Council on Foreign Relations (2015), Policy Brief “A Soft Alliance? Russia-China relations after the Ukraine crisis”, disponibil la: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_diplomatic/883/%D0%9D%D0%95%D0%A0%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%A1%D0%9A%D0%98%D0%99.

INTERFAX (2008), Россия и Китай поделили границу/Rusia și China au împărțit frontiera, disponibil la: <http://www.interfax.ru/russia/22633>.

KREMLIN.RU (2016), Совместное заявление Российской Федерации и Китайской Народной Республики/ Declarația comună a Federației Ruse și Republicii Populare Chineze, 25 июня 2016 года, disponibilă la: <http://www.kremlin.ru/supplement/5100>.

Ministerul Culturii al Federației Ruse (2016), Большая Российская Энциклопедия/Marea Enciclopedie a Rusiei, disponibilă la: http://bigenc.ru/domestic_history/text/1805313.

Ministerul de Externe al Federației Ruse (2016), Архиве, disponibile la: http://archive.mid.ru/bdomp/spd_md.nsf/0/AE18061519CB340943257FE100469317.

NATO Parliamentary Assembly (2005), Russian-Chinese trade and economic cooperation: current situation, problems and prospects, disponibil la: <http://www.senato.it/documenti/repository/lavori/affariinternazionali/nato/174EconomicaVoitenkoEN.pdf>

Politforums (2009), In the Far East, China, Russia solemnly handed over the land, disponibil la: <http://www.politforums.net/eng/foreign/1260006837.html>.

REGNUM (2004), В Хабаровске продолжается борьба против передачи островов Китаю/ În Khabarovsk continuă lupta împotriva transmiterii insulelor Chinei, disponibil la: <https://regnum.ru/news/353374.html>.

REGNUM (2005a), Леонид Драчевский: „Передача островов Китаю уберет последний спорный момент в наших отношениях”/Leonid Drachevsky: „Transferul insulelor Chinei va elimina ultima problemă controversată în relațiile noastre”, disponibil la: <https://regnum.ru/news/459463.html>.

REGNUM (2005b), Читинский губернатор убежден в правильности передачи островов Китаю/Guvernatorul regiunii Chita este convins de corectitudinea transferului insulelor Chinei, disponibil la: <https://regnum.ru/news/461853.html>.

Russian.China.Org.Cn (2016). Совместная китайско-российская декларация/ Declarația comună sino-rusă, disponibilă la: <http://russian.china.org.cn/russian/273010.htm>.

Sputnik (2016), Russian-Chinese cooperation will continue to develop in a healthy way despite any possible external factors, disponibil la: <http://sputniknews.com/politics/20160304/1035761674/russia-china-relations.html#ixzz4ErUToG3z>

The Guardian (2015), China and Russia: the world's new superpower axis, disponibil la: <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/07/china-russia-superpower-axis>.

United States Central Intelligence Agency. (1960) *Manchuria-U.S.S.R. boundary*. [Washington, D.C.: Central Intelligence Agency] [Map] Retrieved from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/2007627809/>.

Vyshinsky A., Lozovskiy S./Вышинский А., Лозовский С. (1948), Дипломатический словарь/Dicționar Diplomatic. — М.: Государственное издательство политической литературы

People's Daily (2016), Хроника встреч глав государств Китайской Народной Республики и Российской Федерации/Cronica reuniunilor șefilor de stat din Republica Populară Chineză și Federația Rusă, disponibil la: <http://russian.people.com.cn/31857/33234/33237/2474083.html>.

Lukin A./Лукин А. (2013), Россия и Китай: четыре века взаимодействия. История, современное состояние и перспективы развития российско-китайских отношений/Rusia și China: patru secole de interacțiune. Istoria, starea actuală și perspectivele de dezvoltare a relațiilor ruso-chineze. М.: «Весь Мир». С. 704. ISBN 978-5-7777-0548-8.

RIA News/РИА Новости (2014), Межгосударственные отношения СССР - России и Китая/Relațiile interstatale între URSS - Rusia și China, disponibil la: <https://ria.ru/spravka/20140515/1007631495.html>.

Yakovlev P. T./Яковлев П. Т. (1958), Первый русско-китайский договор 1689 года/Primul tratat ruso-chinez din 1689. — М.: Издательство Академии наук СССР, 1958